

چند تلگراف برازجان (۱۲۹۴)

چند تلگرافی که به نقل از هفتگی چاپ شیراز به نام «حیات» که بسیار نایاب است درج می‌شود در سال ۱۲۹۴ هـ. ش از سوی احرار برازجان به آزادیخواهان فارس ارسال و به اهتمام شیخ محمدحسین شریعت چاپ شده است.

در زمینه تاریخ مبارزات مردم بوشهر و معاضدت اهالی شیراز به عامه آن دیار، برخی اسناد قابل اهمیت به خصوص از نظر یگانگی فکر و اندیشه و همدلی میان مردم این امکنه طبع شده و برخی نکات قابل را محمدحسین رکن‌زاده آدمیت از فرهنگیان و آزادیخواهان بنام در کتاب «فارس و جنگ بین‌الملل» درج کرده است. از جمله می‌نویسد: «خانه [میرزا علی خان کازرونی] در وسط قصبه واقع شده بود و اغلب اوقات محل مشورت احرار و مجاهدین و در حقیقت کانون تعلیمات مجاهدین تنگستان و دشتستان بود، به این معنی که مجاهدین ازهرم و چغارک و دلوار و کازرون و شیراز با احرار برازجان مکاتبه داشتند و تمام مراسلات توسط کازرونی می‌رسید و او برای سایرین از قبیل شیخ محمد حسین، غضنفر السلطنه، اخگر و دکتر فضل‌الله خان (دکتر ژاندارمری) می‌خواند و بعد از مشورت جواب آن‌ها را می‌نوشت.^۱

تلگراف اول مبین احساسات شورانگیز مردم نواحی برازجان و همدلی افراد ژاندارمری آن سامان با عامه اهالی است.

تلگراف دوم شمه‌ای است از تعدی و تجاوز نیروهای بریتانی و حضور آن‌ها در بوشهر، وصف حال مأمور دولتی دریابگی و دخالت بیگانگان در امور محلی.

تلگراف سوم دربارهٔ انتظام نیروهای ژاندارم به توسط سلطان احمد اخگر است این تلگراف احتمالاً واکنشی است بر اقدامات کاکس جنرال فونسول انگلیس در بوشهر در شعبان ۱۳۳۳ هجری قمری که شرح واقعه آن در کتاب فارس و جنگ بین‌الملل درج است.^۲

تلگراف چهارم بررسی کوتاه وضعیت انگلیسی‌ها و مجاهدین است.

تلگراف دیگر درخواست معاضدت رهبران جنوب است از کمیته‌های ایالتی و حافظین استقلال.

تلگراف ششم بازگوکنندهٔ وضع بوشهر زیر سلطهٔ انگلیسی‌ها و اقدامات مجاهدین است.

تلگراف هفتم دربارهٔ تزویرهای انگلیس و هشیاری مجاهدین است.

آخرین تلگراف دربارهٔ ایجاد تفرقه میان عشایر قشقای است.

ناشر اسناد مذکور شیخ محمد حسین شریعت مدیر روزنامهٔ «حیوة» و مدیر مدرسهٔ «شریعت» از پیشقدمان آزادی و دمکراسی بود. او در اواخر عمر سمت ریاست معارف فارس را داشت و در سال ۱۳۴۶ هجری قمری فوت کرد.

- ۲- همان، ص ۶۲-۶۵.
 ۳- شعبانی، احمد. اسنادی درباره نهضت مشروطه در فارس. آینده. سال پانزدهم. ش ۳-۵ (۱۳۱۸). ص ۴۰۶، ۴۰۴.
 ۴- فارس و جنگ بین الملل. ص ۳۳۷-۳۴۶.

* * *

(۱)

از برازجان به شیراز / نمونه ۵۸

حضرت آیه الله آقای میرزا و سایر حجج اسلام روحنا فداهم، شش کبیله احزاب سیاسی، عدل، تازیانه، جام جم، حیوة، جام جم.

فدویان در اول روزی که استنصار اسلام و استغاثه مسلمین را اجابت و عاشقانه به جان بازی پرداختیم، تصمیم عزم داریم که تا آخرین نفس مقاومت کنیم، از بذل جان و مال مضایقت ننمودیم. سهل است بهترین جوانان عزیزمان را که تمام جزایر بریطانیا خون بهای یک نفرشان نمی شود خوشبختانه قربانی کردیم. ربعی که از قوای بری و بحری انگلیسیان در قلوب بود خارج، ایرانی را برفعت وطن دوستی معرفی نمودیم و تا یک تن از ما و اتباع ما زنده باشد بحول الله انگلیس در حکم مرده گان است و چون از جان گذشته را به کمک احتیاج نیست، هیچ منتظر نیستیم مددی بما برسد و چیزی که جگرگداز است مسلک معوج دولتیان که دقیقاً از روی تعلیمات انگلیسیان نقشه کشتن حسیات و اسارت فارس می کشند و از آن برتر تعداد اسامی رؤساء مجاهدین است، درحالی که نه یک نفر نه یک قران از طرف هیئت جامعه ملت تا امروز مساعدتی ندیده ایم، جز اینکه امروزه متعجباً می بینیم افراد ژاندارمری برازجان که بواسطه نرسیدن حقوق چندین ماهه دچار عسرت بوده اند با یک شور و شعف وطنی به مرکز اردوگاه ما ملحق شده اند. خوب است سایرین روش اسلامیت و وطن خواهی از این ژاندارمری بیچاره آموخته، مردن به نام را برزنده به ننگ ترجیح دهند. آن آقایان فکر کنند که اگر فدویان ناشیم از سیئات نیت کفار چگونه جلوگیری و اگر نه اطاعت خواهید کرد، و اگر به واسطه مختصر تغییر حسیات هم سلکان دوچار سگرات موت می شود و در صورت حدوث مصاعب و متاعب چه خواهید کرد. فعلی الاسلام.

فداییان اسلام، حسین چاه کوتاهی

خضر تنگستانی

مأخذ. حیات. سال اول. شماره ۲۴. ص ۳. (شعبان ۱۳۱۳ / ۱۴ میزان ۱۲۹۴).

(۲)

تلگراف از برازجان. ۲۱ میزان

شیراز. حضرت آیه الله آقای میرزا و عموم حجج اسلام دامت برکاتهم. شش کبیله حزین جلیلین. تازیانه، جام جم، عدل، حیوة.

البته از تعدی و تجاوزات انگلیسیان و قبضه بوشهر کاملاً واقف - ملت وطن خواه جنوب خاصه مجاهدین. برازجان و تنگستان و دشتی و دشتستان محض وقایه شرافت و مملکت خود در مقام دفاع از تجاوزات برآمده و درکمال خوبی جلوگیری نمودند. چون انگلیسیان چاره از طرف ملت مقطوع دیده باولیاء دولت متشبث و طرح اصلاح فراهم آورده، در سی و سه روز قبل از طرف دولت اظهار اصلاح و تأخیر حمله از مجاهدین خواستار شدند. مجاهدین نیز اطاعت امر دولت و رفع بهانه اینکه نگویند اخلال از ما است اقدامی نکرده، از طرف دولت به آقای دریاییگی سردار امر برفتن بوشهر

گردید، معزی‌الیه یک فقره تاشیف حرکت و بواسطه قبول نکردن انگلیس مراجعت نمودند. مجدداً مطلب را به دولت اشعار، جواب رسید به سبب سوء تفاهم بوده و مجدداً امر به حرکت کردند، هنوز در تبادل آراء بودیم که از طریق صحیحی عقاید و مقاصد انگلیسیان واضح شد و معلوم گردید که این صلح و تخلیه بوشهر مبتنی بر سیاست مجاهدین اسلام بوده که عبارت از سردار غیور آقایان غضنفرالسلطنه، شیخ حسین خان، زایر خضرخان و کل طوایفی که به آنها مدد کرده‌اند باشند که هیچ مسلمی قبول این خیانت و ذلت را نخواهد کرد. در این صورت لازم دانست به عموم ولایات از رفتار و مسلک دولت اطلاع داده که اگر ازین طرف باعمال خصمانه قیام شود و به حفظ مملکت و شرافت ملی است نه خلاف امر مملکتی. مرحمتاً رسید تلگراف گوئید. الاحقر جعفر.

مأخذ: حیات سال اول. شماره ۲۷. ص ۲ و ۳. (شعبان ۱۳۳۳ / ۲۵ میزان ۱۲۹۴)
(۳)

از بوازجان به شیراز. ۲۱ میزان

شیراز توسط آقای یاور اجلال حضور جام جم. تازیانه. عدل. حیوة.
راه تا نزدیک برج مقام منظم، پست‌های ژاندارم درجای خود مستحکم.

(اخگر)

مأخذ: حیات. سال اول. شماره ۲۷. ص ۳ (شعبان ۱۳۳۳ / ۲۵ میزان ۱۲۹۴).
(۴)

از بوازجان به شیراز

خدمت جناب ملاذالانام آقای رضوی دام افصاله - تلگراف شریف واصل، اوضاع اینجا بحمدالله مساعد، انگلیسیان مرعوب و کماکان متواری، مجاهدین در مقام تکمیل قوا و یک فداکاری بزرگ همان اهالی دشتی و برازجان و تنگستان برقرار و به مدد حضرت حجة الله اقدامات به سمع شما میرسند، لکن از طرف سایر ولایات همه گونه مساعدت به این طرف لازم، عده سوار و پیاده از طرف آقای صولت‌السلطنه وارد، اسباب امیدواری و امتنان گردید تاکنون، بمرکز اردو حرکت نکرده حالت منتظره دارند. حضرت آیت‌الله آقای میرزا دامت برکاته در تلگراف جناب اجل آقای غضنفرالسلطنه اظهار کسالت فرموده بودند بشارت صحتشان گوئید. مرقومه توسط پست ژاندارم نرسیده، واقعات را مشروحاً با چاپار مقرر مرقوم دارید. حضرت حجة الاسلام آقای آقا شیخ محمدحسین و جناب اجل عالی آقای غضنفرالسلطنه که نگهبان اردوی مجاهدین می‌باشد حاضر سلام می‌رساند. تلگراف تا اینجا، به مجامع و جرائد صورت بدهید. الاحقر محمد جعفر.

مأخذ: حیات. سال اول. شماره ۳۹. ص ۴ (۲۴ محرم ۱۳۳۴ / ۹ قوس ۱۲۹۴).
(۵)

از بوازجان به شیراز

کمیته جلیله ایالتی - کمیته جلیله حافظین استقلال. آن ذوات مقدسه و تمام افراد مجاهدین را تبریک و تهنیت تقدیم می‌نمائیم که به یاری حضرت قادر منتقم به دفع اول خائن وطن که اولین نیل به تمام مرام و نجات تحقیقی تمام فارس است قیام فرموده‌اید، قوی دل باشید که بمدد حضرت حجة الله عجل الله فرجه فتح و فیروزی با شماس - در صورت لزوم اجازت فرمایند به سرعت برق عده کافی از مجاهدین گسیل دارند، مطمئن باشید که بحول الله هیچ خللی در اقدامات اینجا راه نخواهد یافت. نتیجه

اقدامات تلگرافیم.^۱

(فدائیان اسلام حسین چاه کوتاهی - خضر تنگستانی)

مأخذ: حیات. سال اول. شماره ۴۵. ص ۴ (۱۵ صفر ۱۳۳۴ / اجدی ۱۲۹۴).

(۶)

از برازجان به شیراز

به مقام حفاظ شرع انور حضرت آیه الله آقای میرزا و سایر حجج اسلام دامت تائیداتهم. نیابت جلیله ایالت عظمی. کمیته جلیله ایالتی. فرقه مقدس دیموکرات. اداره جلیله ژاندارمری. کمیته جلیله حافظین استقلال. البته می دانید هفت ماه است اهالی این حدود بحول الله تعالی از عهده جلوگیری از تجاوزات انگلیسیان برآمده اند، درحالتیکه از هیچ نقطه بمدد مالی و رجالی معاونتی نشده، لکن البته لازم است که بیش از این توقف انگلیسیان را در بوشهر سهل نشمرده و دسایس و تراویر آنها را خاتمه داده و درواقع اساس تولید اختلافات و نفاق را از میان برداشته باشیم، بلکه اگر بیش از این، این امر راسرری تصور کرده و همگان آرام بنشینیم، البته به اموری که خیلی صعب العلاج خواهد بود مصادم خواهیم شد. لازم است که خوب دقت شود که البته انجام این امر بر ذمت تمام افراد ملت موکول است که مال داران بمال و جنگجویان بجان و بالاخره هرکس بفراخور استطاعت همراهی کند. امروزه بوشهر با مدد الهی محتاج بیگ کرور فشنگ و تقریباً هشتاد هزار تومان پول برای تهیه پنج هزار نفر اردو است و چند عراده توپ، اگر آن آقایان و سایر افراد اهالی مایل به انجام این امر هستند اقتفاء با اهالی اصفهان فرموده، مبلغ هشتاد هزار تومان پول را اعانه یا بعنوان استقراض تادیه کرده و سند استقراض دریافت دارند و فشنگ نیز تهیه فرموده فوریت بفرستند و الا البته ما را مشغول و ملوم ندانند.

(الاحقر محمد جعفر) (الاحقر مرتضی حسینی اهرمی)

(الاحقر محمد حسین برازجانی) (حسین چاه کوتاهی)

(خضر تنگستانی) (غضنفر السلطنه)

مأخذ: حیات. سال اول. شماره ۶۰. ص ۴. (جمادی الاول ۱۳۳۴ / ۱۶ حوت ۱۲۹۴ شمسی)

(۷)

تلگراف از برازجان به شیراز / ۸ حوت

توسط حضرت آیه الله آقای میرزا دامت برکاته. کمیته ایالتی. کمیته حافظین استقلال. سه روز است انگلیسیان شدیداً مانع خروج و ورود اشخاص از بوشهر شده، جهازات بادی را از حرکت ممنوع داشته اند. آنچه از تحقیق حاصل شده این است که قطعاً خیال پیش قدمی دارند. در شبانکاره هم مشغول جمع آوری اردو هستند.

(الاحقر محمد جعفر)

مأخذ: حیات. سال اول. شماره ۶۰. ص ۴. (جمادی الاول ۱۳۳۴ / ۱۶ حوت ۱۲۹۴ شمسی).

(۸)

تلگراف از برازجان به شیراز، ۱۰ حوت

محضر مقدس حضرت آیت الله دامت برکاته

حسب الامر حضرت اشرف آقای سردار عشایر با مجاهدین قشایی وارد میدانگاه شده، مقابله^۲

دشمن را با جان استقبال.

(جان باز ملت حسن کشکولی)

مأخذ: حیات. سال اول. شماره ۶۰. ص ۴. (جمادی الاول ۱۳۳۴ / ۱۶ حوت ۱۲۹۴ شمسی)

۱- اصل: تلگرافید.

۲- اصل: مقابلی.